

MOLIYAVIY HISOBOT AUDITI

Ibrohimova Zulxumorxon Sobirjon qizi

Farg'ona viloyati Farg'ona transport va servis texnikumi

Audit fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada kompaniyaning moliyaviy hisoboti va uning oshkor etilishini auditorlar tomonidan mustaqil tekshirish aks ettirilgan. Shuningdek, uning moliyaviy ko'rsatkichlarining haqiqiy va adolatli ko'rinishini ta'minlashi va auditor kompaniya bayonotlarini sinchkovlik bilan tekshirgandan so'ng, hisobotlarning taqdim etish doirasiga muvofiqligini ta'minlashi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Audit, moliyaviy hisobot auditi, buxgalteriya balansi, pul oqimlari to'g'risidagi hisobot, auditda mustaqillik, xalqaro audit standartlari, auditni o'tkazish tartibi.

Moliyaviy hisobot auditi bu kompaniyaning daromadlar to'g'risidagi hisoboti, pul oqimi to'g'risidagi hisoboti va balans kabi muhim hisobotlarini jiddiy xatolardan holi bo'lishini va hujjatlarni topshirish qoidalari yoki asoslariga muvofiqligini tekshirish jarayonidir.

Moliyaviy hisobotning audit hisobotini topshirishdan oldin auditor tekshiradigan eng muhim hujjatlarni ko'radigan bo'lsak, bular:

➤ Daromadlar to'g'risidagi hisobot: Bu hisobotda kompaniyaning moliyaviy ko'rsatkichlari ma'lum bir hisob-kitob davri uchun hisoblanadi. U asosiy va operatsion bo'lmagan faoliyat natijasida olingan daromadlarni, xarajatlarni va ushbu davr mobaynida olingan sof foyda yoki zararni ko'rsatadi.

➤ Buxgalteriya balansi: Bu hisobot kompaniyaning moliyaviy holati to'g'risidagi hisobot bo'lib ma'lum bir vaqtni o'zida aks etadi. Bu kompaniyaning majburiyatlari bilan birga nimaga egaligi haqida fikr berish uchun aktivlar, majburiyatlar va aksiyadorlarning kapitalini batafsil ko'rsatish orqali amalga oshiriladi. Buxgalteriya balansi Aktivlar = Majburiyatlar + Aksiyadorlarning kapitali degan fikrga asoslanib tuziladi.

➤ Pul oqimi to'g'risidagi hisobot: Bu kompaniyaning pul mablag'lari va ularning ekvivalentlari ma'lum bir hisobot davrida ko'rsatiladigan hisobotidir.

Ushbu moliyaviy hisobotlar ko'pincha audit maqsadi uchun qo'llaniladi. Biroq, faktlarni yaxshiroq ko'rsatish uchun audit yakunlanganidan keyin kompaniya bayonotlariga ba'zi tuzatishlar kiritilishi mumkin.

Quyida moliyaviy hisobotlarni tekshirish jarayonini tartibga soluvchi asosiy tamoyillar keltirib o'tamiz:

- Halollik, xolislik va mustaqillik – auditor o‘z kasbiy faoliyatida to‘g‘ri, halol va samimiy bo‘lishi kerak. U adolatli bo‘lishi va bir taraflama bo‘lmasligi kerak.
- Maxfiylik - U o‘z ishi davomida olingan ma'lumotlarning maxfiyligini saqlashi va bunday ma'lumotlarni uchinchi shaxsga oshkor qilmasligi kerak.
- Ko'nikma va malaka - U ishni tegishli professional ehtiyotkorlik bilan bajarishi kerak. Audit tegishli tayyorgarlik, tajriba va malakaga ega bo'lgan shaxslar tomonidan amalga oshirilishi kerak.
- Boshqalar tomonidan bajariladigan ish – auditor ishni yordamchilarga topshirishi yoki boshqa auditorlar va ekspertlar tomonidan bajarilgan ishlardan foydalanishi mumkin. Ammo u moliyaviy ma'lumotlarda o'z fikri uchun javobgar bo'lishda davom etadi.
- Hujjatlar - U audit bilan bog'liq masalalarni hujjatlashtirishi kerak.
- Rejalashtirish - U auditni samarali va o'z vaqtida o'tkazish uchun o'z ishini rejalashtirishi kerak. Rejalar mijozning biznesi haqidagi bilimlarga asoslanishi kerak.
- Auditorlik dalillari – Auditor yetarli va mos kelishi kerak. Dalillar auditorga asosli xulosalar chiqarish imkonini beradi.
- Buxgalteriya hisobi tizimi va ichki nazorat – ichki nazorat tizimi buxgalteriya hisobi tizimining mos kelishini va barcha buxgalteriya ma'lumotlari belgilangan tartibda qayd etilgan. Auditor buxgalteriya tizimi va tegishli ichki nazoratda rahbariyatni tushunishi kerak.
- Audit xulosalari va hisoboti – auditor protseduralarni bajarish natijasida olingan auditorlik dalillaridan olingan xulosalarni ko'rib chiqishi va baholashi kerak. Auditorlik hisobotida moliyaviy hisobot bo'yicha aniq yozma fikr ifodasi bo'lishi kerak.

Uditning dastlabki bosqichi auditorlik guruhini tuzish va auditni samarali o'tkazish uchun umumiy ko'rsatmalarni ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Keyingi qadam hisobotlarda jiddiy xatolarga olib kelishi mumkin bo'lgan har qanday xavflarni aniqlashdir. Bunday tavakkalchiliklarni aniqlash auditorlardan kompaniya faoliyat yuritayotgan soha va biznes muhiti to‘g‘risida to‘liq bilimga ega bo‘lishni talab qiladi.

Auditor muhim dalillarni va hisobotlarda keltirilgan faktlar va raqamlarni o'zaro tekshirishni talab qiladi, ular quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- Agar kerak bo'lsa, aktivlarni jismoniy tekshirish.
- Hisobotlarda qayd etilgan raqamlarni kompaniyadagi haqiqiy hujjatlar va yozuvlar bilan o'zaro tekshirish;
- Kompaniya tomonidan taqdim etilgan moliyaviy operatsiyalar va ularning tafsilotlarini uchinchi tomon yoki har qanday tashqi tekshiruvlar bilan taqqoslash; Bu ko'pincha banklar va kompaniya biznes bilan shug'ullanadigan har qanday tijorat tashkilotlarining bunday hisobotlarini mustaqil tekshirishni o'z ichiga oladi.

Hisobotni tayyorlash rahbariyatdan yil davomida ma'lum bir ish yuritish va izchillik standartini amalga oshirishni talab qiladi. Moliyaviy hisobot audit hisobotiga qadar shakllangan bo'lishi zarur hisoblanadi.

Rahbariyat zamonaviy va to'g'ri buxgalteriya tizimini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tayyorlash uchun javobgardir.

Auditor bu boradagi moliyaviy hisobot haqidagi fikrlarni shakllantirishga va bildirishga javobgardir.

Moliyaviy hisobot auditining o'zi rahbariyatni javobgarlikdan ozod etmaydi.

Auditor o'z tekshiruvining ko'lamini quyidagilarni hisobga olgan holda qaror qabul qiladi;

- Tegishli qonun hujjatlariga tayanib
- Korxonalar hisobotlariga
- Ishtirok etish shartlariga

Biroq, majburiyat shartlari korxonaning ichki tartibini yoki qonun- qoidalarini bekor qila olmaydi.

Korxonalar har yili o'tkazadigan bunday jarayonning ahamiyatini quyidagi nuqtalar orqali muhokama qilaylik.

➤ Biznes-jarayonning malakasini oshiradi - Kuchli audit tekshiruvi rahbariyat o'z nazorati yoki jarayonlarini yaxshilashi mumkin bo'lgan sohalarni ham aniqlashi mumkin, bu esa biznes jarayonlari sifatini oshirish orqali kompaniyaga qo'shimcha qiymat qo'shishi mumkin.

➤ Investorlar uchun ishonch - Auditdan o'tgan moliyaviy hisobot kompaniyaning moliyaviy hisobotlari va hisob qaydnomalariga (oshkor qilishlarga) kiritilgan summalar har qanday jiddiy xatolardan xoli ekanligiga yuqori, ammo to'liq bo'lmagan ishonchni beradi.

➤ Haqiqiy va adolatli ko'rinish - malakali ("toza") audit hisoboti hisoblanadi.

➤ Foydalanuvchiga moliyaviy hisobotning barcha muhim jihatlari bo'yicha to'g'ri va adolatli ko'rinishini hamda umum e'tirof etilgan buxgalteriya hisobi tamoyillariga muvofiqligini bildiruvchi auditorlik xulosasini taqdim etadi.

➤ Muvofiqlikni ta'minlaydi - Audit moliyaviy hisobotning foydalanuvchilarning turli kompaniyalarni tahlil qilish va qaror qabul qilishda tayanishi mumkin bo'lgan izchillik darajasini ta'minlaydi.

Moliyaviy hisobotni tekshirish jarayoniga bo'lgan cheklovlari quyidagi sabablarga olib keladi:

- Auditor mutlaq ishonchni ololmaydi.
- Yakuniy ishonchli dalillarni ololmaydi
- Vaqt, narxga oid muammolar kelib chiqadi

Yuqorida aytib o'tilgan cheklovlar tufayli, ba'zi jiddiy noto'g'ri ma'lumotlar aniqlanmasdan qolishi mumkin bo'lgan xavf vujudga keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ilhamov SH.I. Audit. (1-qism) Darslik. Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti, Iqtisodiyot, 2018. – 295 b.
2. Tulaxodjayeva M.M., Ilhamov SH.I. va boshqalar. Audit. (2-qism) Darslik. Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti, Iqtisodiyot, 2018. – 405 b.
3. Xodjayeva M.X., Muqumov Z.A., Xasanova X.F Investisiyalar auditi.O`quv qo`llanma. Toshkent. Iqtisodiyot, 2019yil.
4. Xalqaro audit standartlari, sifat nazorati, ko`rib chiqish, boshqa ishonch bildirish va turdosh xizmatlarning xalqaro standartlari to`plami - Halqaro Buxgalterlar Federasiyasi, 2013. O`zbekiston buxgalterlar va auditorlar milliy Assosiasiyasining tarjimasi, - T., 2014
5. Tadjibayeva Sh.A., Khodjayeva M.X. Main Aspect of the Analysis of Business Activity in The Conditions of Economic Developopment. Trans Asian Journal of Marketing end Management Reearch (TAJMMR). Vol 9, Issue 10, Oktober 2020.
6. Karimov A.A., Muqumov Z.A., Khodjaeva M.X, Avloqulov A.Z. Xalqaro audit:Darslik-. “IQTISOD MOLIYA”. Toshkent. 2020-424b.
7. [www. wallstreetmojo.com](http://www.wallstreetmojo.com)